

فرهنگستان نامه

سال دوم

بهمن ماه ۱۳۲۳

شماره دوم

سخنرانی جناب آقای حسن اسفندیاری در فرهنگستان

این بنده خوب میدانم که سخنوری حق اشخاصی است که دارای معلومات عالیه و فضائل کامله و اطلاع بمسائل مقتضیه بوده بعلاوه صاحب حافظه قوی و بیان شیرین و مؤثر باشند. بنده چون دست خود را از این مزایا خالی و چنته خویش را تهی میدانم همیشه از زحمت دادن با آقایان محترم احتراز داشته و با اینکه امر و اشاره آقای رئیس محترم فرهنگستان را بر خود مطاع میدانم میخواستم از خدمتشان تقاضا نمایم بنده را از این موضوع معاف فرمایند ولی مذاکرات سابق و لاحق فرهنگستان و بالخصوص اظهاراتی که اخیراً راجع بوظایف این مؤسسه بمیان آمد بنده را بواسطه علاقه که بهم آقایان اعضای محترم فرهنگستان و وقت ذقیمتشان دارم و حیف میدانم که تضییع اوقاتشان بشود بصدا آورد این است بابی اسبابی نه برای سخنوری بلکه خواستم فقط چند کلمه محض تذکر آقایان کرامی خودم عرض نموده حق خود را در تذکر خاطر عزیزشان ادا کرد باشم.

همه آقایان مستحضرند و اشخاصی که از اول تأسیس فرهنگستان بمعنویت آن معین شده اند خوب میدانند که مقصود از تأسیس این اساس چه بوده اگر زائد

نباشد برای یادآوری قدری را که در نظر دارم عرض میکنم. از چندی باین طرف بعضی باین فکر وارد شده بودند که کلمات خارجی در زبان فارسی بخصوص لغات و عبارات عربی بطور اغلیبیت جای کلمات خود زبان را گرفته است و باید کوشش کرد که لغات فارسی باز جای خود را در زبان بدست بیاورد این فکر که در مقام سلطنت بی سابقه نبود اشخاص هم عقیده موقع را مناسب دیده در تقویت این قصد اهتمام میکردند اعلیحضرت هم قصد خود را پنهان نمیکردند یعنی منظورشان این بود که زبان فارسی حتی المقدور از لغات خارجی منقح باشد و تا بتوان عبارات فارسی را بی مداخله لغات خارجی بیان نمود و مسلم بود این نظر پادشاه اطرافیان را تشویق میکرد باینکه آنرا ترویج و بموقع عمل بگذارند و بلکه مقداری هم بمبالغه پردازند بهمین جهت بدخواه خود لغاتی بسازند بطوری که این عمل بجریان افتاده بکار خطرناکی مبادرت شد ولی از حسن اتفاق طولی نکشید خود پادشاه و اشخاصی که علاقه بزبان فارسی داشتند متذکر و ادا شدند این اقدام را تحت اصولی در آورند که از هر ج و مرج جلو گیری شود. بنا بر این انجمنی از اشخاص مستحضر در نظر گرفته شد تا کار انتخاب لغات و خارج کردن لغات خارجی و طرز بیان و کتابت را دستوری تدارک نمایند. در اینجا انصافاً باید اعتراف کنم که شخص پادشاه عقیده شان با فراط دیگران نبود زیرا خود بنده که با ایشان عیب کار را مذاکره میکردم موافق بودند و ملاحظه میفرمائید از الفاظ اعلیحضرت و علیا حضرت و ولیمهد و وزیر و غیره با وجود پیشنهادهائی که تقدیم نموده بودند تغییر آنها را اجازه ندادند. باری باید تصدیق کرد این انجمن که بعد با اسم فرهنگستان نامیده شد با اینکه مقداری مجبور بود راجع بلغات نظر مقامات عالییه را رعایت کند خدمتی از جلو گیری این مفسده بعمل آورد که بایستی از مقاومت آقایان اعضای محترم آن همیشه قدردانی کرد بلی بسیاری از لغتهای موضوعه دیگران بفرهنگستان نسبت داده شد و بعضی لغات غیر مانوس که محل نظر بود در ضمن لغتهای فرهنگستان طبع و نشر گردید. ولی همینکه قدری حرارت مسبین فرو نشست و عیب کار روشن شد فرهنگستان در صدد اصلاح لغات موضوعه برآمده در آنها تجدید نظر کرد و مقداری هم این کار

پیشرفت ولی ناقص ماند. در ابتدا فرهنگستان خود را مکلف میدانست در جمع آوری لغات و تدارك فرهنگ جامعی اقدام مؤثر نماید و در اصلاح عبارات که رو بفساد میرود بطوریکه وظیفه این مؤسسه است قدم پیش گذارد چنانکه مردمان ذی نفع این انتظار را کاملاً داشته و دارند ولی متأسفانه هیچیک با انجام نرسید و این خدمت مهم که همه آرزو مند هستند بی نتیجه ماند اما مثل اینکه همیشه فرهنگستان در جستجوی اقدامی است که خدمت مهمی با اساس علم و ادب در زبان شیرین فارسی بنماید هر چندی یکبار در اینکه چه باید کرد و چه برنامه باید تهیه نمود مذاکره میشود و مکرر وقت جلسات صرف شده انجام نیتی که در نظر آقایان است معوق میماند و گویا بواسطه یأس و بی تکلیفی در این موضوع بعضی از آقایان اعضاء که وجودشان نافع بود ترك حضور جلسات را ترجیح دادند.

بدیهی است هر کس علاقه بحیثیت این مؤسسه و مقام نبیل اعضای آن دارد متأسف میشود که هیئتی مانند اعضای محترم فرهنگستان که از منتخبین فضایی عصر و جز يك استثناء که در خود می بینم همه دارای معلومات عالی و اطلاعات کافی استاد بیان و بنان هستند و غالب آنها عمر خو را در ترویج علم و ادب صرف کرده اند و از روی استحقاق مقام معلمی و استادی را حائزند با این نیت مقدس که دارند هر هفته جمع شده و متفرق شوند بدون اینکه بطرف مقصود پیشرفتی بشود و حال آنکه در مقابل دیده میشود جریان زبان بحال خود باقی احتیاج مردم بلغات رفع نشده کتابهای درسی موجب زحمت دانش آموزان و گمراهی دانشجویان بوده لغات طبع شده مورد اعتراض و اهل صنعت و معارف با سبیل کلمات خارجی در استعمال اصطلاحات علمی سرگردان، عبارات ناروا از بعضی قلمها جاری، و هنوز بدبختانه يك لغت بی عیب جامع وافی از زبان فارسی در دست کسی نیست و با همه عیب جوئی که میشود دستور مفید و هدایت نافی برای طرز نویسندگی نموده نشده است در صورتی که حقیقه همه انتظار و آرزو دارند کاری از فرهنگستان ظهور نماید که موجب انتفاع عمومی باشد. چون بنده احساس میکنم همه آقایان در این مقصد و منظور هم عقیده هستند عرض

میکنم بزرگترین تکالیفی که حیثیت و اعتبار و افتخار ایران و ایرانی را دربردارد باین فرهنگستان مرجوع است و اعضاء آن این بار بزرگ را برعهده دارند. امسال قریب ده سال است فرهنگستان تأسیس شده وقتی ملاحظه میشود چندان کار مفید و مؤثری برطبق اساسنامه بعمل نیامده و اگر گاهی اقدامی شده بانجام نرسیده. همه میدانند که شأن و حیثیت هر قومی بسته بزبان آن قوم است و وقتی در میدان معارف و صنایع دنیا نتواند خود آرائی کند و وافی بمراد باشد از درجه اهمیت ساقط میشود. ایران بزرگترین سرمایه که دارد و در دنیا بدان معروف است آثار قلمی زبان است. اگر این آثار از خطرات نقصان حفظ نشود و در تکمیل آن کوششی بسزا بعمل نیاید گناه بزرگی شده است، بنده تصور میکنم با وجود اساسنامه روشنی که برای فرهنگستان تنظیم شده و رسمیت دارد دیگر نباید در صدد تدارک برنامه جدیدی بود اگر همان ماده دو اساسنامه رعایت شود تکلیف کار روشن خواهد بود. این است که باز از باب تذکر عرض میکنم فرهنگستان باید اولاً کتابهای درسی مدارس را توجه نموده نقص و اشکال و اعتراض را از آنها مرتفع نماید که کتابهای درسی منقح بدست استاد و شاگرد داده شود. ثانیاً برطبق اساسنامه باید بطور جدی در فکر تدوین يك لغت جامع کافی بوده و نقص لغات را تکمیل ورد و قبول و صحیح و سقیم را روشن نمود دلایل و شواهدی اگر لازم باشد درج کرد که بتوان گفت زبان فارسی هم مثل سایر زبانهای زنده دنیا دارای لغت و قاموس است. ثالثاً در طرز نوشتن و تسهیل طرز آموزش آنچه مقتضی است دستورات مفیده صادر نمود و بترویج بهترین نسخ ادبی اهتمام شایسته کرد و مراقب بود که اساسنامه رسمی فرهنگستان بانجام رسیده تردیدی قائم مقام آن نشود البته برای کمک باین فرهنگ مراجعه به لغت‌های طبع شده فرهنگستان و اصلاح ورد و قبول آن از لوازم است و برای تکمیل کتاب لغت جمع آوری لغت‌های منتشر در نواحی مختلفه کشور واجب است تا کار ولو مدتی تقاضا نماید بطور کامل و وافی بانجام برسد برای کمک بادبیات زبان و طرز نوشتن صحیح و جلو گیری از عبارات ناروا یکی از چیزهای لازم مجله فرهنگستان است که بایستی طوری ترتیب داد که لااقل ماهی يك نسخه طبع و نشر شده این عمل دوام داشته باشد با

داشتن رجال نامی فضل و ادب در فرهنگستان عجب است اگر ماهی یکبار نتواند مجله بیرون بدهد. این مجله لازم نیست سرایا از مقالات اعضای خود فرهنگستان تنظیم شود بلکه منافی نیست که از مقالات دیگران که سودمند بمقصود باشد ضمناً در آن درج نمایند مثلاً گفته میشود که آقایان هر يك روزی در موضوعی سخنرانی نمایند این سخنرانیها وقتی متمدی بخارج نباشد چه نتیجه از استفاده چند نفر اعضای حاضر خواهد داشت. مردم باید از مقالاتی که فرهنگستان مینویسد یا میگوید مستحضر و مستفیض شوند برای اینکه تصور قصوری بفرهنگستان نرود عرض میشود که مسلم است تدوین لغت جامع و طبع مجله و تدارك دستورات لازمه مقتضی مصارفی است که بدون کمک مادی بمقصود نمیشود رسید البته سزاوار است که وزارت فرهنگ در بودجه فرهنگستان توجه و اقدامی کرده و دولت و مجلس هم مساعدت کافی بفرمایند که این خدمت بزرگ قرین انجام شود.

امید است آقایان محترم عرایضی را که صمیمانه برای حفظ حیثیت فرهنگستان و اعضای محترم آن تقدیم می نمایم مورد توجه قرار داده و با اجرای اساسنامه رسمی فرهنگستان که محل انتظار عموم است زودتر مبادرت فرمایند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی